

VU Research Portal

Rechtvaardigt een collectieve 'sluiting' door maatschappelijke commotie een bijzonder verjaringsregime voor asbest claims?

Akkermans, A.J.

published in

Verjaring van asbestclaims

2001

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Akkermans, A. J. (2001). Rechtvaardigt een collectieve 'sluiting' door maatschappelijke commotie een bijzonder verjaringsregime voor asbest claims? In E. Hondius, A. Huysmans-Hartkamp, & P. Kottenhagen-Edzes (Eds.), *Verjaring van asbestclaims* (pp. 67-74). Intersentia.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Rechtvaardigt een collectieve 'stuiting' door maatschappelijke commotie een bijzonder verjaringsregime voor asbestclaims?

§ 1. Inleiding

Deze bijdrage stond oorspronkelijk in het teken van het ontwerp-initiatiefwetsvoorstel van de Socialistische Partij dat aanleiding vormde voor het op 26 februari 1999 door het Molengraaff Instituut gehouden symposium over de verjaring van asbestclaims. Inmiddels kan zij ook worden gezien tegen de achtergrond van het wetsvoorstel van de Minister van Justitie tot aanpassing van het verjaringsregime bij personenschade¹, en van het arrest van de Hoge Raad van 28 april 2000 in de zaak *Wouterse, c.s./De Schelde*².

Beide wetsvoorstellen komen neer op afschaffing van de lange verjaringstermijn van artikel 3:310 BW van 20 jaar (bij asbest 30 jaar) en hebben dezelfde maatschappelijke achtergrond als de beslissing in *Wouterse, c.s./De Schelde*: de onbillijkheid die deze verjaringstermijn kan meebrengen bij personen die lijden aan de asbestziekte mesothelioom. Doordat mesothelioom zeer lange incubatietijden kent - tussen de 30 en 40 jaar, en soms zelfs nog veel langer - doet het zich regelmatig voor dat de vordering van een slachtoffer tot vergoeding van zijn schade door ommekomst van de 30-jaarstermijn is verjaard, nog voordat hij ermee bekend is dat hij schade heeft geleden. Dit resultaat is vanuit het oogpunt van het slachtoffer moeilijk te verteren, en roept ook een willekeurig onderscheid in het leven tussen het ene asbestslachtoffer en het andere. Het scharnierpunt is immers de toevallige omstandigheid of de beroepsmatige blootstelling aan asbest al of niet reeds 30 jaar geleden is opgehouden³. In het arrest *Wouterse, c.s./De Schelde* oordeelde de Hoge Raad dat het hier gaat om een zodanig uitzonderlijke situatie dat toepassing van de 30-jarige verjaringstermijn naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar kan zijn. Hiermee sprak de Hoge Raad het verlossende woord over een toepassing van de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid van

1. Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26824, nr. 3 (bijlage 4).
2. HR 28 april 2000, *NJ* 2000, 430 (*Wouterse, c.s./Koninklijke Schelde Groep B.V.*) (bijlage 6).
3. Zie artikel 3:310 lid 3.

artikel 6:2 lid 2 BW die door een groot aantal auteurs werd bepleit⁴, maar waarvan de vraag was of zij, vanwege het absolute karakter van de 30-jarige verjaringstermijn, wel 'haalbaar' zou zijn⁵.

Anders dan men zou verwachten zal het aannemen van het huidige⁶ regeringsvoorstel tot afschaffing van de 30-jarige termijn bij personenschade niets aan het belang van het arrest *Wouterse, c.s./De Schelde* afdoen. Ironisch genoeg biedt dit wetsvoorstel namelijk niet of nauwelijks verlichting voor diegenen wiens nood ten grondslag ligt aan de politieke wil om tot wijziging over te gaan, dat wil zeggen die asbestslachtoffers nu en in de toekomst, waarbij de fatale gevolgen van asbestblootstelling zich pas na 30 jaar of meer openbaren⁷. Met het oog op de rechtszekerheid zal de gewijzigde verjaringsregeling namelijk alleen toepasselijk zijn op schadeveroorzakende gebeurtenissen die plaatsvinden na haar inwerkingtreding. Het praktische belang zal derhalve ongetwijfeld groot zijn voor allerlei vormen van personenschade, maar naar te verwachten valt niet voor die veroorzaakt door asbest.

Na alle commotie over de dodelijke gevaren van asbest mag men immers hopen dat blootstelling aan asbest zich in de toekomst hooguit nog incidenteel zal voordoen, zodat de facto slechts een enkel toekomstig asbestslachtoffer van de voorgestelde wetswijziging zal kunnen profiteren. Het symboolgehalte van de beoogde wetswijziging lijkt daarom aanzienlijk⁸.

4. Zo A-G Spier in zijn conclusie voor het arrest (zie ook zijn conclusie voor HR 2 oktober 1998, *NJ* 1999, 682 (*De Schelde/Wijkhuizen*) en *Monografieën Nieuw BW* B-36, nr. 53; A-G Hartkamp in zijn conclusie voor HR 3 november 1995, *NJ* 1998, 380, m.nt. CJHB (*Diaconessenhuis-arrest*) en Asser-Hartkamp 4-I (1996) nr. 674; Hondius, E.H., *Het verjaarde recht*, diesrede Utrecht 1994, 11 en Hondius, E.H., "Een doornroosje onder de vorderingen/van asbest, diaconessen en verjaring", in Ten Kate, J. e.a. (red.), *Miscellanea Jurisconsulto vero Dedicata* (Van Dunné-bundel), Deventer, Kluwer, 1997, 166-167; Van Dunné, J.M., "Verjaring van aansprakelijkheid van werkgevers voor asbestziekten van werknemers. De betekenis van de begrippen 'gebeurtenis' en 'bekendheid met de schade als grondslag van de vordering' voor de verjaring", *TMA*, 1996, 24-25; Smits, J., *A&V*, 1996, 17; Wachter, D., "Verjaring asbestclaim", *A&V*, 1997, 80; Van Dort, M., "Noot Slinger/Kores", *TMA*, 1998, 162; Duyvensz, J.H., Verjaring van asbestclaims, *NTBR*, 1999, 295.
5. Voor de opvatting dat dit niet mogelijk zou zijn, zie Tjittes, R.P.J.L., "Redelijkheid en billijkheid en verjaring", *A&V*, 1999, 55 e.v.
6. Mogelijk zal *Wouterse, c.s./De Schelde* een rol spelen bij de verdere parlementaire behandeling van dit wetsvoorstel. Het lijkt mij niet ondenkbaar dat het wetsvoorstel in voor asbestslachtoffers positieve zin wordt gewijzigd. Ik denk daarbij ook aan de kanttekening bij het motief van de Minister (de rechtszekerheid) voor de terughoudende overgangsregeling door A-G Spier in zijn conclusie voor *Wouterse, c.s./De Schelde*, voetnoot 30. Terecht wijst Spier er daar op dat bij de invoering van de thans geldende verjaringsregeling de verjaring voor gevallen zoals hier besproken in een aantal situaties juist is verkort. Voorzover het huidige wetsvoorstel die verkorting ongedaan maakt kan niet worden gezegd dat de rechtszekerheid tot de thans voorziene overgangsregeling noopt.
7. Volledigheidshalve merk ik op dat sinds 1 oktober 1999 gedeeltelijk aan deze nood kan worden tegemoet gekomen doordat ingevolge de Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers onder bepaalde voorwaarden een vergoeding van f 35.000 toe kan worden gekend aan slachtoffers van mesotheliom wiens aanspraak op schadevergoeding is verjaard, mits zij op de peildatum van 6 juni 1997 in leven zijn. Zie Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 25834, nr. 7 (vergelijk bijlage 3).
8. Het voorstel lijkt zelfs een bepaalde verslechtering van de positie van asbestslachtoffers in te houden vanwege de objectivering van het aanvangstijdstip van de korte termijn van vijf jaar. Blijkens de bewoordingen van het voorstel gaat die termijn niet alleen lopen wanneer het slachtoffer daadwerkelijk

De vraag blijft dus van groot belang welke ruimte het huidige recht biedt om aan de verjaringsnood van asbestslachtoffers tegemoet te komen. Zoals gezegd heeft de Hoge Raad in het arrest *Wouterse, c.s./De Schelde* geoordeeld dat de redelijkheid en billijkheid eraan in de weg kunnen staan dat een vordering door ommekomst van de lange termijn is verjaard voordat de schade is ontstaan. Of toepassing van de 30-jarige verjaringstermijn in dit soort gevallen inderdaad naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is, moet met inachtneming van alle omstandigheden van het geval worden beoordeeld. Daarbij noemt de Hoge Raad een aantal gezichtspunten waarvan de rechter blijk moet geven deze in zijn beoordeling te hebben betrokken:

- "a. of het gaat om vergoeding van vermogensschade dan wel van nadeel dat niet in vermogensschade bestaat, en - mede in verband daarmee - of de gevorderde schadevergoeding ten goede komt aan het slachtoffer zelf, diens nabestaanden dan wel een derde;
- b. in hoeverre voor het slachtoffer respectievelijk zijn nabestaanden ter zake van de schade een aanspraak op een uitkering uit anderen hoofde bestaat;
- c. de mate waarin de gebeurtenis de aangesprokene kan worden verweten;
- d. in hoeverre de aangesprokene reeds vóór het verstrijken van de verjaringstermijn rekening heeft gehouden of had behoren te houden met de mogelijkheid dat hij voor de schade aansprakelijk zou zijn;
- e. of de aangesprokene naar redelijkheid nog de mogelijkheid heeft zich tegen de vordering te verweren;
- f. of de aansprakelijkheid (nog) door verzekering is gedekt;
- g. of na het aan het licht komen van de schade binnen redelijke termijn een aansprakelijkstelling heeft plaatsgevonden en een vordering tot schadevergoeding is ingesteld"⁹.

Over deze gezichtspunten en de wijze waarop zij door de rechter in het concrete geval moeten worden gehanteerd is het laatste woord zeker nog niet gezegd¹⁰. In deze bijdrage wil ik mij beperken tot enige opmerkingen over het door de Hoge Raad onder *d* genoemde gezichtspunt: in hoeverre de aangesprokene reeds vóór het verstrijken van de verjaringstermijn rekening heeft gehouden of had behoren te houden met de mogelijkheid dat hij voor de schade aansprakelijk zou zijn. Ik meen namelijk dat door de maatschappelijke commotie van de laatste jaren over asbest, de bedrijven die in het verleden met asbest hebben gewerkt (en hun aansprakelijkheidsverzekeraars) vanaf een zeker moment rekening hebben kunnen houden met asbestclaims zodat zij daardoor redelijkerwijs niet meer worden 'overvallen'¹¹. Het gaat hier naar mijn mening om een zeer gewichtig argument voor de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid in deze context, omdat het afdoet aan de centrale peiler onder het instituut van de verja-

weet heeft van de schade en de aansprakelijke persoon, maar ook zodra hij daarmee bekend behoort te zijn.

9. R.o.v. 3.3.2.

10. Zie de bijdrage van B. Ruers in deze bundel, Van Boom, W., *A&V*, 2000, 60 e.v. en de noot van Bloembergen onder *NJ* 2000, 431.

11. In dezelfde zin Wachter, D., *I.c.*, 80; Duyvensz, J.H., *I.c.*, 294.

ring: de bescherming van de schuldenaar tegen verouderde aanspraken waartegen door het verstrijken van tijd niet of moeilijk meer verweer te voeren is¹².

§ 2. De ratio van verjaring

"Al ontving hij een kwitantie, ook een goed huisvader gooit wel eens wat weg", zo vat Valk de ratio van het instituut verjaring samen¹³. Na verloop van tijd zullen gegevens en bewijsmateriaal niet langer worden bewaard, en zijn getuigen niet langer beschikbaar of betrouwbaar. Aangenomen wordt dat met verjaring een algemeen belang is gediend, gelegen in de rechtszekerheid van het maatschappelijke verkeer.

Anders dan het oude recht met zijn algemene verjaringstermijn van 30 jaar, kent het huidige BW in artikel 3:310 een systeem met twee verschillende verjaringstermijnen¹⁴. Een korte termijn van vijf jaar die begint te lopen zodra de benadeelde bekend is met de schade en met de aansprakelijke persoon. Omdat het aanvangstijdstip van deze termijn is gekoppeld aan de kennis van de benadeelde spreekt men wel van de 'subjectieve' termijn van vijf jaar. En een lange termijn van 20 (en soms 30) jaar die begint te lopen door de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Omdat het aanvangstijdstip van deze termijn niet van iemands kennis afhankelijk is, maar enkel van het plaatsvinden van de schadeveroorzakende gebeurtenis, spreekt men wel van de 'objectieve' termijn van 20 of 30 jaar. Het karakter van beide termijnen is niet hetzelfde. Hun onderliggende rechtvaardiging is dat evenmin.

§ 3. Rechtvaardiging subjectieve termijn

Naar mijn mening kan de rechtvaardiging jegens de schuldeiser voor het relatief snelle verlies van zijn rechten door de korte verjaringstermijn slechts daarin gelegen zijn, dat de schuldeiser gedurende deze termijn in staat was om zijn vordering geldend te maken (of door stuïting veilig te stellen), maar daartoe niet is overgegaan. Het vereiste waarvan de wet met zoveel woorden spreekt - dat de benadeelde zowel met de schade als met de aansprakelijke persoon bekend dient te zijn - dient zo te worden verstaan dat de benadeelde op grond van zijn wetenschap kan handelen¹⁵. Anders heeft dat vereiste geen goede zin. Zo moet de benadeelde mijns inziens ook weten dat sprake is van aansprakelijkheid, al staat dit niet expliciet in artikel 3:310.

In deze zin inmiddels ook ondubbelzinnig de Memorie van Toelichting bij het hiervoor genoemde wetsvoorstel tot wijziging van de verjaringsregeling bij personenschade¹⁶. De

12. Zie Asser-Hartkamp 4-I (1996) nr. 653; Valk, W.L., *Rechtsverwerking in drievoud*, 1993, 71 e.v.; Linsen en Van Schaick, *Van nieuw BW naar BW*, 1993, 71 e.v.

13. Valk, W.L., o.c., 72.

14. Zie Holthuijsen, J.H.L., *NTBR*, 2001, 2 e.v.

15. In dezelfde zin Asser-Hartkamp 4-I (1996) nr. 664, Koopmann, *Bevrijdende verjaring*, Diss. 1993, 45; Tjittes, R.P.J.L., l.c., 57; Akkermans, A.J., *Verjaring bij letselschade en regres*, *TVP*, 1998, 33.

16. Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26824, nr. 3, 4 (zie bijlage 4). Er is wel in andere zin geoordeeld. Zie bijvoorbeeld Pres. Rb. Amsterdam 11 januari 1996, *TMA*, 1996, 36 (Majjer/Hertel).

korte termijn van vijf jaar behoort pas te gaan lopen vanaf het moment dat de benadeelde kan worden geacht in staat te zijn geweest om zijn vordering geldend te maken. In het *Sexueel misbruik*-arrest¹⁷ gaat de Hoge Raad daar ook van uit, maar mijns inziens ten onrechte bij wijze van uitzondering, in plaats van bij wijze van hoofdregel. Op dit punt sluit ik mij aan bij de kritiek van Tjittes¹⁸. De rechtvaardiging voor de subjectieve termijn wortelt in de omstandigheden van de schuldeiser: op een gegeven moment heeft hij zijn beurt voorbij laten gaan.

§ 4. Rechtvaardiging objectieve termijn

Het voor de hand liggende nadeel van de subjectieve maatstaf voor de korte termijn is dat het aanvangstijdstip van de verjaring daardoor tot in het oneindige zou kunnen worden uitgesteld. Daarmee zouden de belangen van de aansprakelijke persoon tekort worden gedaan. De objectieve lange termijn is daarom een logisch complement van de subjectieve korte.

Voor de lange termijn geldt onverkort de 'basisrechtvaardiging' voor verjaring: op een gegeven moment moet het hoe dan ook niet meer mogelijk zijn dat een schuldenaar nog met een claim kan worden overvallen. De rechtvaardiging voor de objectieve termijn wortelt dus in de omstandigheden van de schuldenaar: op een gegeven moment hoeft hij niet langer met een claim rekening te houden. Deze rechtvaardiging komt echter onder druk wanneer niet kan worden gezegd dat de schuldenaar door een bepaalde claim zou worden 'overvallen'. Dat komt het beste aan het licht wanneer men het instituut van de stuiting in ogenschouw neemt.

§ 5. Stuiting

Gezien vanuit de basisrechtvaardiging van het instituut van verjaring - het beschermen van de schuldenaar tegen claims die hij niet meer hoefde te verwachten en waartegen hij zich door het verlopen van de tijd niet meer kan verweren - is het logisch dat ons recht ook het instituut van de stuiting kent. Door stuiting wordt een eind gemaakt aan het verlopen van een verjaringstermijn en neemt een nieuwe een aanvang. Volgens de Hoge Raad komt de strekking van een stuitingshandeling neer op: "een voldoende duidelijke waarschuwing aan de schuldenaar dat hij er, ook na het verstrijken van de verjaringsstermijn, rekening mee moet houden dat hij beschikking houdt over zijn gegevens en bewijsmateriaal, opdat hij zich tegen een dan mogelijkterwijs alsnog door de schuldeiser ingestelde vordering behoorlijk kan verweren"¹⁹.

17. HR 23 oktober 1998, *RvdW* 1998, 190.

18. Tjittes, R.J.P.L., *l.c.*, 57-58.

19. HR 14 februari 1997, *NJ* 1997, 244.

§ 6. De collectieve 'stuïting' van asbestclaims

Naar mijn mening is er de afgelopen jaren een zodanige maatschappelijke commotie over de funeste gevolgen van asbest geweest, dat verdedigd kan worden dat elke onderneming die in het verleden met asbest heeft gewerkt een voldoende duidelijke waarschuwing heeft gekregen dat zij er rekening mee moet houden dat zij op enig moment zal worden aangesproken door al of niet voormalige werknemers die een asbestziekte hebben gekregen. Anders gezegd: naar mijn mening valt goed te verdedigen dat door alle maatschappelijke commotie over asbestziekten bij wijze van spreken een collectieve 'stuïting' heeft plaatsgevonden die mede kan rechtvaardigen dat bij asbestclaims een uitzondering wordt gemaakt op de lange verjaringstermijn van artikel 3:310. Natuurlijk geen stuïting in de juridisch-technische zin van het woord, maar wel een waarschuwing die de noodzaak van het vasthouden aan de absolute verjaringstermijn ten behoeve van 'de rechtszekerheid' zodanig relativeert dat wij in principe niet langer bereid zouden moeten zijn om daar de individuele gerechtigheid voor op te offeren²⁰.

Die rechtszekerheid vereist naar mijn mening niet perse dat aan een vaste verjaringstermijn wordt vastgehouden, maar slechts dat iemand niet na vele jaren onverwacht met een claim kan worden overvallen. Door alle maatschappelijke commotie over asbestclaims is er naar mijn mening geen asbestverwerkend bedrijf meer dat met droge ogen kan beweren dat het nog onverwacht wordt overvallen, wanneer het met de schadeclaim van een voormalig werknemer wordt geconfronteerd²¹. Zo bezien gaat de centrale rechtvaardiging voor het instituut van verjaring bij asbestclaims niet langer op.

§ 7. De verhouding tot andere gezichtspunten

Naar mijn mening komt aan het door de Hoge Raad in *Wouterse, c.s./De Schelde* onder d genoemde gezichtspunt (in hoeverre kon de aangesprokene de claim zien aankomen) dus een fundamentele betekenis toe. Dit gaat echter niet zover dat dit gezichtspunt boven alle andere zou moeten prevaleren, in die zin dat *telkens* wanneer de schuldenaar aantoonbaar wist van de reële mogelijkheid dat een claim zou worden ingediend, toepassing van de 30-jarige termijn in strijd zou moeten worden geacht met de redelijkheid en billijkheid. Daarmee zou immers het objectieve karakter van de 30-jarige verjarings-termijn volledig teniet worden gedaan. Het gezichtspunt kan zijn door mij bedoelde fundamentele betekenis alleen toekomen in de context die ook de Hoge Raad voorop heeft gesteld: het uitzonderlijke geval dat een schade naar haar aard gedurende de gehele objectieve verjaringstermijn verborgen is gebleven, en dus pas kon worden geconsta-

20. Overigens raakt het offeren van de individuele gerechtigheid ten behoeve van enig algemeen abstract doel wat mij betreft per definitie een open zenuw, en behoort het dat ook te doen, hetgeen overigens niet betekent dat het offer nooit zou mogen worden gebracht. Het gaat hier niet over zomaar een alledaagse juridische vraag maar over een klassiek dilemma van filosofische aard.

21. Bij andere dan de 'echte' asbestverwerkende bedrijven kan dit anders zijn. Dan is denkbaar dat de bedrijfsleiding zich niet bewust is (geweest) van het gebruik van asbest, zodat zij zich door de bedoelde maatschappelijke commotie niet aangesproken zal hebben gevoeld.

teerd nadat deze termijn reeds was verstreken. Naar mijn weten gaat het hier in de praktijk vooralsnog alleen om de asbestziekte mesotheliom, al is natuurlijk denkbaar dat op enig moment in de toekomst ook over andere ziekten met een dergelijke zeer lange incubatietijd zal worden geprocedeerd.

Een gezichtspunt dat de Hoge Raad niet noemt, en dat naar mijn mening wel degelijk van gewicht kan worden geacht, is dat tussen de partijen bij de asbestprocedures waar het hier om gaat een rechtsverhouding bestaat uit arbeidsovereenkomst. Het gaat hier niet om aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad, waarbij in het algemeen sprake is van een rechtsverhouding tussen personen die, afgezien van hetgeen voortvloeit uit de artikelen 6:162 en verder, geen verantwoordelijkheid dragen tegenover elkaar. Het gaat hier om contractuele aansprakelijkheid, waaraan niet afdoet dat de geschonden norm is neergelegd in de wet (artikel 7:658, respectievelijk 1638x oud). Dat kleurt de verhoudingen tussen partijen op een manier die hier niet zonder belang is. Niet alleen worden de verhoudingen tussen partijen bij een overeenkomst eens te meer beheerst door de redelijkheid en billijkheid (zie artikel 6:248), maar tussen werkgever en werknemer bestaat ook een bijzondere relatie, die onder meer tot uitdrukking komt in het vereiste van 'goed werkgever- en werknemerschap' van artikel 7:611. Naar mijn mening zijn dit aspecten waarvan kan worden gezegd dat zij, onder de specifieke omstandigheden waar het hier om gaat (voor de werknemer geldt dat de verjaringstermijn al is verstreken vóórdat de ziekte zich heeft geopenbaard, terwijl voor de werkgever lang voordien volstrekt voorzienbaar was dat een zeker aantal van zijn werknemers ziek zou worden), een zeker gewicht in de schaal leggen voor het standpunt dat de werkgever niet te goeder trouw een beroep op de lange verjaringstermijn kan doen. Zeker niet als voor zijn aansprakelijkheid terzake verzekeringsdekking bestaat. Een bijkomend aspect van dit gezichtspunt is dat het ook een mooi aanknopingspunt biedt om - zoals de Hoge Raad doet in zijn onder *a* genoemde gezichtspunt - te differentiëren tussen enerzijds het slachtoffer zelf (als directe contractspartij bij de arbeidsovereenkomst) en anderzijds de nabestaanden van het slachtoffer of derden (als rechtsopvolgers van de directe contractspartij).

§ 8. Conclusie

De door mij hier geopperde 'stuiting' door maatschappelijke commotie'-gedachte gaat - vooralsnog - alleen op voor asbestziekten. In de praktijk zal het vooral gaan om mesotheliom. Dat komt goed uit want daar zit ook de meeste pijn. Het wetsvoorstel dat thans aan het parlement is voorgesteld heeft een veel bredere werking - alle personen - schade - maar is juist niet effectief voor die groep waarom het in de maatschappelijke en juridische discussie gaat: de huidige (en het overgrote merendeel van de toekomstige) asbestslachtoffers. Dat spreekt mij niet aan. Meer zoden aan de dijk zet de beslissing van Hoge Raad in *Wouterse, c.s./De Schelde*, dat de redelijkheid en billijkheid onder omstandigheden aan een succesvol beroep op verjaring in de weg kunnen staan. Bij het nader in te vullen antwoord op de vraag onder welke omstandigheden die uitzondering zich precies voordoet, komt naar mijn mening een fundamentele betekenis toe aan het gezichtspunt dat de asbestverwerkende bedrijven reeds geruime tijd rekening konden houden met een nieuwe asbestclaims. Zelfs het aantal te verwachten claims kan in grote

lijnen worden voorspeld. Zoals gezegd beperkt dit gezichtspunt de bedoelde uitzondering effectief tot asbestziekten. Dat schept van meet af aan aanzienlijke duidelijkheid over de begrenzing van de uitzondering, en maakt naar mijn mening ook meer dan een goede kans om maatschappelijk te worden aanvaard. De samenleving is asbestziekten reeds tot op zekere hoogte als een geval apart gaan beschouwen. De overheid als werkgever máákt op het punt van de verjaring al een uitzondering voor asbestziekten, en het publiek is aan dat idee al min of meer gewend.